

Criminaliteit in en rond het openbaar vervoer millenniumproof? Prognose tot 2010 131
A.R. Hauber

Ontwikkelingen in het vakgebied

Van oude mensen en dingen die voorbijgaan: 'criminologie' in 2018 143
A.B. Hoogenboom

Criminologie: naar een interdisciplinaire benadering van criminaliteit – Een verkenning van jeugdige zedendelinquenten 159
A.Ph. van Wijk, Th.A.H. Doreleijers en R.A.R. Bultens

Over de auteurs 179

Inleiding – Overpeinzingen bij 25 jaar NVK

G.J.N. Bruinsma, H.G. van de Bunt en G.B. Rovers

Het congres *Vooruitzichten in de criminologie* wordt, zoals bekend, gehouden ter gelegenheid van het vijfde lustrum van de NVK in 1999. Het is, zo meende de congrescommissie, aan de vooravond van de eeuwwisseling beter om vooruit te kijken dan terug te blikken op de 25 jaar criminologiebeoefening die na de oprichting van de NVK in 1974 heeft plaatsgevonden. Er valt overigens nog iets anders te bedenken dit jaar. Veertig jaar geleden verscheen voor het eerst het *Nederlands Tijdschrift voor Criminologie* waarmee de universitaire criminologie-beoefening een zelfstandig en onafhankelijk medium kreeg. De oprichting van het tijdschrift markeert het begin van een geleidelijk verlopnde professionalisering van de criminologie. Na een aanvankelijk sterk individugebonden invulling van het vak door een kleine groep hoogleraren breidde het aantal criminologische onderzoekers en practici zich uit. In de woelige jaren zestig werd criminologie als gevolg van de emancipatie van de sociaal-wetenschappelijke disciplines opgenomen in de vaart der volkeren en nam ook het aantal leerstoelen criminologie aan de universiteiten toe. In het begin van de jaren zeventig was aan elke universiteit een leerstoel criminologie verbonden en in Utrecht, Rotterdam en Groningen zelfs twee. De nieuwe hoogleraren waren niet alleen meer zoals tot dan toe gebruikelijk was strafrechtsgeleerden, maar ook personen met een sociaal-wetenschappelijk opleiding. Zij organiseerden zich in de SICCO, de Stichting Interuniversitair Contact Orgaan waar allerlei zaken met betrekking tot hun discipline werden besproken (Van Weringh, 1986).

De toename van het aantal criminologen leidde op 17 juni 1974 tot de oprichting van een beroepsvereniging voor criminologen (Voor meer informatie hierover Van Weringh, 1986). Toen nog criminologie met een 'K'. De oprichting van die vereniging was het resultaat van informeel overleg en haar doelen waren bescheiden neergezet: het organiseren van congressen en studiebijeenkomsten en het bij elkaar brengen van onderzoekers die het universitair onderwijs in de criminologie wilden verbeteren. De eerste en meest succesvolle NVK-commissie was de onderwijscommissie die de redactie vormde van *Tegen de Regels*. De reden van publicatie van dat boek was gelegen in het meer onafhankelijk maken van het Nederlandse criminologie-onderwijs van de toen dominante Amerikaanse en

Engelse leerboeken. Ook het opkomende Nederlandse (empirisch) onderzoek moest toch aan toekomstige strafrechtjuristen kunnen worden overgebracht, zo vond men in die dagen. Succesvol zijn ook vrijwel alle driejaarlijkse congressen van de NVK geweest waarop belangrijke maatschappelijke thema's vanuit criminologisch perspectief werden besproken en geanalyseerd.

De NVK heeft nooit voorop gelopen bij de ontwikkeling van het vakgebied. De NVK volgde de ontwikkelingen en was een graadmeter voor de vitaliteit van de criminologie. Ging het goed met het aantal actieve criminologen in Nederland, dan groeide het aantal leden van de vereniging. Werd er veel gepubliceerd dan nam het aantal activiteiten, congressen en themamiddagen toe. Ging het slechter – in het bijzonder tijdens de grote onderwijsbezuinigingen in het midden van de jaren tachtig – dan leidde ook de NVK een kwijnend bestaan. Sinds kort stijgt het aantal leden van de NVK weer en neemt het aantal criminologische onderzoekers op universiteiten, in politiekorpsen en (commerciële) onderzoeksbureaus toe.

De vereniging heeft zich altijd op de achtergrond gehouden. Zij heeft zich niet gepresenteerd als *de* vertegenwoordiger van de beroepsgroep.¹ In het publiek debat roerden criminologen zich, niet de NVK. Zelfs tijdens de Buikhuizen-affaire bleef het akelig stil vanuit de NVK. De NVK was (en is nog steeds) een podium waarop op gezette tijden gecongresseerd en gedebatteerd wordt, de vereniging is geen spreekbuis van beroepsbeoefenaars. De NVK heeft nooit stelling genomen tegen de afbraak van de academische criminologie in de jaren zeventig en tachtig; zij heeft nooit een rol willen spelen in de universitaire politiek om de criminologie in Nederland een gevestigde plaats te bezorgen. Er is geen poging ondernomen een AIO-opleiding in de criminologie op te bouwen, er zijn geen gedachten ontwikkeld voor de oprichting van een gemeenschappelijke onderzoeksschool of over een eerste fase studierichting in de criminologie. Toch zijn er aan het einde van deze eeuw enkele positieve ontwikkelingen te melden. Het vak is in beweging en het object van studie staat volop in de maatschappelijke belangstelling. De criminologie heeft toekomst en daarmee is er ook toekomst voor de NVK. Maar de toekomst bevat ook nieuwe vragen, uitdagingen en problemen voor de criminologie, waar de NVK zich creatief en constructief mee zou dienen bezig te houden. Ter stimulering van dit debat noemen wij hieronder de naar onze mening 7 belangrijkste onderwerpen van dat debat. De inleiding wordt besloten met een schets van de in deze bundel opgenomen bijdragen.

¹ In tegenstelling tot de criminologenverenigingen in onze buurlanden zijn praktijkmensen nauwelijks lid van de NVK geworden. Daar vormen politiefunctionarissen, gevangenisdirecteuren, magistraten de meerderheid.

1 Voorspellen in de criminologie

Wie slagvaardig de misdaad wil bestrijden, wil zo goed mogelijk kunnen voorspellen om zo vroeg en adequaat mogelijk in te grijpen. In de Nederlandse criminologie bestaat nauwelijks een traditie in predictieonderzoek. In de afgelopen jaren is er evenwel meer aandacht gekomen voor de beheersing van criminaliteit aan de 'voorkant'. Het toegenomen onderzoek naar het ontstaan en de preventie van probleemgedrag bij (zeer) jonge kinderen (Junger-Tas 1996, Loeber 1997) is hier een voorbeeld van, maar ook het relatief nieuwe onderzoek naar risicomanagement (bijv. bij de politie) duidt er op dat problemen steeds vaker gediagnosticeerd en aangepakt worden voordat deze manifest worden (Meeusters & Niemeijer 1998). In brede zin lijkt sprake van een trend naar preventie en beheersing vooraf (Feeley & Simon 1994, Van Swaeningen 1996). In de criminologiebeoefening zullen deze ontwikkelingen zich wellicht gaan vertalen in meer aandacht voor de predictie en beheersing van risicopersonen, risicogroepen en risicogebeurtenissen.

Tot dusverre zijn soms vertegaande voorspellingen gedaan in de criminologie zonder deugdelijke bewijsvoering. Zo voorspelde Bianchi in 1979 dat er aan het begin van de nieuwe eeuw nauwelijks meer agressieve criminaliteit zou zijn (Van Wieringh, 1986). Een veelgehoorde stelling is ook dat in Nederland de criminaliteit dezelfde ontwikkelingen zal doormaken als in de Verenigde Staten. Haen laat in één van de volgende hoofdstukken zien dat zulke 'vertalingen' op zijn minst nuancering behoeven omdat de Nederlandse maatschappij op bepaalde eigenschappen wezenlijk verschilt van de Amerikaanse.

Frank van Tulder c.s. hebben met de ontwikkeling van het zogenoemde Jukebox-model een serieuze poging ondernomen om met behulp van variabelen die relevant zijn voor de aard en de omvang van de criminaliteit voorspellingen te doen over de criminaliteitsontwikkelingen in de nabije toekomst en de behoefte aan sanctie-capaciteit. Het model wordt momenteel door het WODC verder ontwikkeld en zal in de komende jaren zonder twijfel een belangrijke rol spelen in het debat over onder meer de capaciteitsuitbreidingen van het gevangeniswezen. Het verder ontwikkelen en perfectioneren van dergelijke prognosemodellen vormt naar onze mening een van de belangrijkste uitdagingen voor de criminologie in de nabije toekomst.

2 Andere daders en andere criminaliteit

Gedurende de voorbije 25 jaar hebben vooral jonge plegers van veelvoorkomende criminaliteit, zoals vandalisme, mishandeling en diefstal, in de belangstelling van criminologen gestaan. Zij pleegden de minder ernstige misdrijven en geweld was relatief zeldzaam onder hen. In de jaren negentig zijn veranderingen opgetreden in de daderpopulatie, die gevolgen zullen hebben voor het criminologische onderzoek. De plegers van misdrijven in het publieke domein worden gemiddeld ouder en het

